

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. C. Schaeffer / Emmeloord

Overdenkingen bij het avondmaal (1) Lukas 22, 14-18

Ik zie, Ik zie wat jij niet ziet...

De woorden van onze Heiland uit Lukas 22, 14 v.v. zijn bijzonder belangrijk om de rijkdom van het avondmaal te verstaan. Met deze woorden heeft Christus het speciale karakter van deze maaltijd bepaald. Want Hij legt daarin een onlosmakelijk verband tussen het avondmaal en het straks voltooide Koninkrijk van God.

Voordat Jezus het eigenlijke avondmaal instelt (zie vs 19 en 20) spreekt Hij tot twee keer toe over dat Koninkrijk. „Ik zal het Pascha niet meer eten voordat het vervuld is in het Koninkrijk Gods.” (vs 16). „Ik zal van de wijn niet meer drinken voordat het Koninkrijk Gods gekomen is” (vs 18).

Eigenlijk kunnen we ook zeggen: Dat Koninkrijk is er al. Want Jezus Christus is gekomen. En waar Hij als Koning geëerd en gediend wordt, daar is het Rijk. Maar toch is het Koninkrijk nog niet vervuld, niet compleet. En lang niet iedereen heeft er oog voor. Ook wij die in Hem geloven niet altijd. Want het is nog veelal verborgen. En dat kan ons moeite geven.

Maar dan legt Christus een hand op onze schouder en Hij wijst vooruit en Hij zegt: Kijk eens in de verte, in de toekomst! En als je niet kunt kijken omdat je oog verblind is door tranen van verdriet om wat je ondervindt, of door tranen van woede om wat anderen moeten meemaken, dan zal Ik je vertellen wat Ik zie. Ik zie, Ik zie wat jij dan misschien niet ziet en de keur is goud.

Ja, Christus' oog speurt door het duister van de nacht waarin Hij werd verraden en door het duister van de nacht waarin wij ons kunnen bevinden naar de morgen van de nieuwe dag, waarop de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zich in gouden glans aan ieders oog zal openbaren. Ook aan het onze!

Geen feest zonder feestdiner

In het voltooide Koninkrijk van God zal groot feest worden gevierd. En dat gaat niet zonder feestdiner. Dat wisten we al uit het O.T. Lees maar bij Jesaja: „En de HEERE der heerscharen zal op deze berg voor alle volken een feestmaal van vette spijzen aanrichten, een feestmaal van belegen wijnen.” (Jes. 25, 6) en later: „Zie, mijn knechten zullen eten en drinken en zich verheugen en jubelen van hartevreugd” (Jes. 65, 13 v.). En Zefanja profeteerde: „De HEERE heeft een offermaal bereid en Hij heeft zijn genodigden geheiligd” (Zef. 1, 7).

Het is beslist niet toevallig dat de mááltijd wordt genoemd als teken van de komende heerlijkheid. Want zeker in het oosten is de maaltijd het teken van gemeenschap bij uitsteking. Samen eten en drinken schept een hechte band en geeft op plezierige wijze uiting aan een gevoel van saamhorigheid.

Als Christus voor het laatst met zijn discipelen van het geslachte Paaslam eet, weet Hij zeker dat Hij eens met hen en met alle gelovigen de bruiloft van het Lam zal vieren.

Eens — wanneer alle tranen uit de ogen worden weggestreken.

Wanneer alle gebreken aan lichaam en geest zijn opgeheven.

Wanneer de zwaarden zijn omgesmeed in ploegmessen en de geweren in pootstokken.

Wanneer de derde wereld is veranderd in de zevende hemel.

Is het niet de moeite waard om met Christus daarnaar uit te zien?

Komt nader, ziet en proeft...

Maar als we door de ogen van Christus al die vette spijzen en belegen wijnen zien staan op de feesttafel in het voltooide Koninkrijk, dan kunnen we er nu al van watertanden. Het roept een fel verlangen op naar de beloofde heerlijkheid.

Wel, met het oog daarop heeft Christus het avondmaal ingesteld. We hoeven niet helemaal te wachten tot het eindelijk zover is. Nee, we mogen hier al beginnen. Als wij onze honger en dorst naar het eeuwige leven niet meer kunnen bedwingen geeft Christus in het avondmaal alvast een vóórproefje. De tocht naar het voltooide Koninkrijk kan ons lang en zwaar vallen. Maar Christus geeft ons levensmiddelen mee voor onderweg, zodat we nu al kunnen eten en drinken en sterk en vrolijk kunnen zijn.

Zo is het avondmaal een voorproefje van het bruiloftsmaal van het Lam. Iemand heeft eens gezegd: Het eten en drinken van het avondmaal komt uit dezelfde keuken en is volgens hetzelfde recept klaar gemaakt als de spijzen en wijnen van dat bruiloftsmaal. Elke avondmaalsviering krijgen we weer opnieuw op voorschot een stukje volmaakte toekomst te proeven, namelijk vergeving van onze schuld en innige gemeenschap met God en alle geheiligde genodigden.

IN DIT NUMMER

- 257 Ds J. C. Schaeffer, Overdenkingen bij het avondmaal (1)
- 258 Drs H. de Jong, Het noemen van de NAAM in de politiek
- 259 Ds J. Keuning, Toespraak bij de begrafenis van ds B. Telder 1 sept. '80
- 260 D. W. L. Milo, Met veel vijven en zessen
- 261 Ds J. M. Smelik, De militair en de kerk (1)
- 262 Stichting Redt Een Kind

H. de Jong / Amsterdam

Het noemen van de NAAM in de politiek

In het vorige artikel schreef ik de volgende zinnen: „Het specifiek christelijke in het behartigen van deze belangen (betrouwbaarheid, waarheid, eerbaarheid enz.) zal dan moeten bestaan in het duidelijke en publieke noemen en aanroepen van Gods Naam als garant van deze waarden.” En: „Het christelijke in de politiek bestaat namelijk vooral hieruit dat ter versteviging van deze humane waarden hun religieuze verworteling genoemd en beklemtoond wordt, door woord en daad.” Ter toelichting van deze zinnen publiceer ik nu een meditatie die ik in de laatste lijdenstijd op schreef. Daarin laat ik ten aanzien van één van die humane waarden, namelijk de waarheid, zien, hoe voor mij die religieuze verworteling ligt. En hoe ik daarom het noemen van de NAAM niet kan missen bij het verdedigen van de waarheid in het publieke en politieke leven. Hier volgt het toen overdachte.

Waarheid . . .

Op het beslissende moment in Jezus' leven op aarde, dat wij op Goede Vrijdag herdenken, horen we onze Here zeggen, dat Hij hier toe in de wereld gekomen is, om voor de waarheid te getuigen. Met dat woord legt Hij uit, in welke zin Hij een koning is: Koning der Waarheid is Hij. (Joh. 18 : 37, 38). De andere deelnemer aan het gesprek, Pilatus, zegt bij deze gelegenheid: „Wat is waarheid?” en loopt weg. Pilatus ontpopt zich met die vraag als de cynicus, de man die méér aan zijn hoofd heeft — het bewaren van de orde in een zeer onrustig stukje van het Romeinse rijk. Hij kan zich niet veroorloven om zich met zulke schimmige dingen als de waarheidsvraag bezig te houden. Intussen is het wel zo dat wij dat grote Romeinse rijk in zijn voegen horen kraken bij die cynische vraag van Pilatus: wat is waarheid? Als het politieke leven denkt, zich op deze manier van de waarheidsvraag te kunnen afmaken, dan vergist het zich. En het zal die vergissing ook merken. Het leven komt niet om de waarheidsvraag heen.

Ja, zegt u, dat zal wel, maar daar heeft het Evangelie toch niet veel mee te maken? De waarheid kan toch wel op haar eigen benen staan? Heeft ze het wel nodig, dat

Jezus in de wereld komt om aan haar „getuigenis te geven”? Zit de waarheid op dat getuigenis van Jezus Christus te wachten? Wij zouden eigenlijk een tussen-standpunt tussen Jezus en Pilatus in willen nemen. Pilatus zouden we willen zeggen dat hij met zijn vraag: wat is waarheid? erg onverantwoordelijk spreekt. Zo kom je er niet, Pilatus.

Ook het politieke leven moet kiezen voor de waarheid, anders vervalt ze in handen van de ideologie, dat is de gemaakte waarheid, die het op dit moment „doet”. Maar tegenover de Here Jezus zouden we willen zeggen: de waarheid getuigenis geven? Gaat u daarvoor sterven? Is dat de zin van Uw komen in de wereld? Maar betekent dat niet, dat er een speciaal-christelijke waarheid is, of beter: dat er alleen maar christelijke waarheid is? Dat gaat toch te ver? Waarheid is toch iets dat je met of zonder geloof kunt beamen? Waarheid heeft toch een eigen kracht van bestaan?

Zoals onlangs een journalist tegen me zei: ik geloof niet dat er christelijke journalistiek is. Er is alleen goede en slechte journalistiek, maar niet: christelijke en niet-christelijke. Daar zit ook de gedachte achter dat de waarheid het getuigenis van de Christus eigenlijk niet nodig heeft. Ik heb tegen die journalist gezegd: Voordat je die twee nu van elkaar los maakt: het Evangelie en de waarheid waarover u in de kranten schrijft, moet u er toch nog eens over nadenken, waar in onze cultuur eigenlijk de waarheidsliefde vandaan komt. Is waarheidsliefde niet een vrucht van het Kruis? Hangt die niet ten nauwste samen met de liefde tot Hem die gezegd heeft: Ik ben de Waarheid?

Hoe sterk de liefde tot de waarheid is, zal blijken in crisistijden. In onze tijd maakt onze cultuur een zeer zware crisis door. En bij velen is het uit met de waarheidsliefde. Speciaal ook bij veel kranten. Die beginnen te liegen om het leven. Het uur der waarheid is het uur der leugen.

Hoe bedoel ik dat? Dissen ze platte leugens op? Dat niet. Maar ze

pastorale notities

TELDER

In deze notitie herdenken we Telder, die vier jaar lang dit rubriekje vulde. Toen ik in de classis van het zuiden kwam, was hij in het land een omstreden en voor velen onaanvaardbare figuur. In ons midden was hij dat allerm minst. Maar het gevolg daarvan was, dat de kerken in het zuiden in de hoek van de verdachten kwamen. Het ging daar niet goed . . .

Wat er dan wel was met Telder? Daar kon men niet zoveel over zeggen; nou ja, de bezettingstijd, dat was dan wel wat. Hij had over het verzet in oorlogstijd andere gedachten dan wij. Maar dat kwam niet doordat hij laf was of zelfs maar bang. Integendeel. Doch zijn gevoelens over wat er in en met ons land en onze kerken gebeurde, hingen ten nauwste samen met z'n manier van luisteren naar wat God te zeggen heeft.

Bijvoorbeeld: Kort nadat we in Brabant kwamen wonen, zochten Telder en zijn vrouw ons op. We

hadden ook nogal wat familie over. Toen Telder binnenkwam, zag je gewoon wat er in hen omging: dat is 'em dus. Het gesprek kwam op Gods toorn. Iemand zei: Er is toch verschil. God toorn tegen de goddelozen, maar Hij kastijdt wie Hij liefheeft.

Telder zei: David zegt in twee psalmen: HERE, straf mij niet in Uw toorn en kastijd mij niet in uw grimmigheid. Dat zegt één en dezelfde man, David. Hij vreest de toorn van de HERE en dat moeten wij ook maar doen, wanneer we gezondigd hebben.

Hij legde de Schriften uit. Onze gasten zeiden: Wat is hij vriendelijk en wijs. Ik heb er later eens op nagelezen, wat dr J. Ridderbos zegt over Psalm 6 : 2, de tekst waar ik het juist over had. Ridderbos: „Dit is oudtestamentisch. In het nieuwe testament wordt duidelijk, dat de gelovigen van straf en toorn zijn vrijgesteld en dat het door hen ondergane lijden het karakter draagt van liefdevolle Vaderlijke kastijding.”

Dat was en is de gangbare Gereformeerde mening. Telder was terecht bang, dat deze manier van uitleggen Gods Woorden afschermt. Er komt een theorie te staan tussen de stem van de HERE en onze oren. Telder leerde je luisteren naar wat de Here zegt, heel concreet in jouw leven en situatie.

A. H. Algra, Sliedrecht

schrijven verbloemend over de ernst van de situatie heen. Je kunt 't merken aan de luchtige toon waarop over werkelijk zeer verontwaardigende dingen wordt geschreven. Bijvoorbeeld over, wat door de kraak-groepen in deze stad wordt gedaan. Symptomen worden behandeld alsof 't incidenten zijn.

Waarom? De waarheid zeggen kan niet lijden. Kranten mogen wel overmatige kritiek oefenen. Dat is zelfs mode. Maar tegelijk en ten diepste moeten kranten organen zijn die er de moed in houden. En behalve van de kranten is dat ook de functie van de kansels, volgens de opvatting van weer anderen. Die moeten niet de waarheid zeggen, die moeten niet de eigenlijke werkelijkheid van het menselijke leven bloot leggen. De wereld zou onder de werkelijke waarheid bezwijken. Nee, van de kansels af moet bemoeidigd worden. Het liefst blijmoedig.

De profeet Jesaja heeft 't heel scherp onder woorden gebracht, die zei van het volk Israël:

„Want het is een weerspanning volk, leugenachtige kinderen, die de wet des Heren niet willen horen; die tot de zieners zeggen: — Gij zult niet zien, en tot de schouwers: — Gij zult voor ons de waarheid niet schouwen,

spreekt voor ons aangename dingen, schouwt begoochelingen, wijkt af van de weg, buigt af van het pad,

doet de Heilige Israëls weg uit onze ogen — ” (Jes. 30 : 9-11) Gij zult voor ons de waarheid niet schouwen, zeiden ze tot Jesaja. Bah, man doe niet zo somber! Je kunt toch nog wel iets anders zeggen?

Kunnen wij de waarheid aan? U weet, 't probleem doet zich ook op kleiner schaal voor, in de ziekenkamer, waar het steeds zeldzamer wordt dat de patiënt tegen de dokter zegt: Dokter, zeg mij de waarheid, zonder omwegen! De dokter aarzelt. Hij heeft dat vaker gehoord en daarna gezien hoe de patiënt toch inklapte onder het geweld van de waarheid. En dus liegt hij. Tenzij de patiënt hem geen keus laat. Maar hoe weinigen zijn er die de waarheid echt aankunnen!

Alleen een verlost mens kan de waarheid aan. Wie niet verlost is, kan wel waarheidsliefde veinzen. Hij kan zelfs die schijn wel een tijd volhouden. Maar uiteindelijk legt hij een vlinder over het ravijn van de waarheid. De laatste waarheid ontloopt hij. Dat doet een mens die dodelijk ziek is. Dat doet ook een cultuur die dodelijk ziek is. Daarom is waarheid die zich los-

maakt van Christus en van de NAAM gedoemd om tot leugen te worden, eerst subtiel, maar steeds openlijker. Dat gaan we nu zien om ons heen.

Christus is gekomen om aan de waarheid getuigenis te geven. Dat wil zeggen: Hij heeft op aarde steeds zo gesproken dat Hij de volle werkelijkheid recht deed en liet gelden. Hoe zwart die werkelijkheid ook was. Hij kón die ook onder ogen zien, — vanwege de verlossing die Hij bracht, door Zijn dood heen. Ik denk hier aan wat Hij tot de Joden zei: „Gij hebt de duivel tot vader, en wilt de begeerte van uw vader doen. Die was 'n mensenmoorder van den beginnen en staat niet in de waarheid, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en een vader der leugen”. (Joh. 8 : 44) „Maar omdat Ik u de waarheid zeg — Mij gelooft gij niet” (: 45).

Dit is aan de waarheid getuigenis geven, dat wil zeggen: de werkelijkheid zoals die is, openleggen. En het is geen wonder dat we op 't eind van het gesprek waarin de Here Jezus zulke dingen zegt, lezen: „Zij namen dan stenen op om naar Hem te werpen.” Hij eindigde met deze waarheid aan het kruis. Deze waarheid konden ze niet aan. Deze waarheid kunnen we ook alleen maar aan, wanneer de Zoon ons heeft vrijgemaakt. Hij heeft dat gedaan door Zijn zoendood, door Zijn betalend sterven heen. Als wij daaraan geen deel hebben, dan hebben wij teveel belangen uit staan in deze wereld. Dan mag het éne belang wel ondergraven worden, maar niet tegelijk allemaal, want dan zakken we weg. En dus, als er op iets felle kritiek geuit wordt, moet er tegelijk op ander gebied weer bemoedigd worden, waarmee dan ook, en als die bemoediging uitblijft, dan moeten we ons van die kritiek af kunnen maken door te zeggen: doe niet zo somber.

Wel, tegenover dit alles, dit gehannes met de waarheid, zeg ik: de waarheid is in deze wereld nergens anders thuis en veilig dan bij het kruis van Christus. Daar hoeft niets meer verbloemd te worden, daar kan de werkelijke werkelijkheid getoond worden, daar kan alles onder de ogen worden gezien, omdat er verzoening is door het bloed des kruises. Christus heeft vanuit het kruisoffer dat hij bracht aan de waarheid getuigenis gegeven, en alleen wiens leven door dat kruisoffer is toegedekt, is voor dat getuigenis toegankelijk. Anders stop je er de oren voor dicht.

Dat is het ontstellende, dat als je niet gelooft, je — juist als 't er op aan komt, — gedwongen bent te liegen. Je kunt dan de waarheid niet liefhebben. Je moet haar haten en vlieden. Zo sterk is het verband tussen de waarheid en het kruis. Zo christelijk is de waarheid ver-

ankerd en verworteld. Zo leunt de waarheid op de NAAM.

Pilatus wil dat niet begrijpen. Hij vertegenwoordigt een macht die op haar toppunt staat, die van het Romeinse rijk. Wat heeft dat rijk met de waarheid te maken? Het Romeinse rijk blijft echt wel bestaan, al kabbelen de mensen rondom de waarheidsvraag. Vandaar dat hij cynisch zegt: wat is waarheid? Geef mij maar een zwaard. En geef mij maar brood en spelen. Dan blijft dat Romeinse rijk wel bestaan. En natuurlijk, binnen dat bestaande Romeinse rijk mogen mensen zich dan wel met de waarheidsvraag bemoeien als ze daar zin in hebben. Ieder z'n meug. Maar nodig is het niet. Nu, hij zal er achter komen. Straks komt het Romeinse rijk in de crisis. En dan is de waarheidsvraag opeens brandend actueel. Maar dan zal de propaganda naar de leugen grijpen. De waarheid is te erg. Zo gaat dat in de wereld.

Weet u hoe 't in onze cultuur gaat? Onze beschaving is geboren uit de waarheid van het evangelie, de waarheid van zonde en genade. Toen die cultuur eenmaal groot geworden was begon ze te zeggen: dank je wel evangelie, de waarheid van ons stelsel is nu wel zo sterk dat ze op eigen benen kan staan. Daarna kwam het stadium van Pilatus: wat is waarheid? De mening dus dat men vrijblijvend de waarheidsvraag om en om kan gooien. En dan breekt de crisis aan. En weg is de neutraliteit. De waarheidsvraag gaat knellen en wordt met leugens beantwoord: men gaat liegen uit lijfsbehoud. De moderne levensbeschouwingen krijgen het karakter van een noodleugen.

In dat crisissuur blijkt dat alleen die door Christus behouden zijn, toegankelijk blijven voor de echte waarheid. Ook als die voor onze cultuur zeer hard is. Daarom geloof ik dat we vandaag op een nieuwe wijze de actualiteit zien van het gesprekje tussen Jezus en Pilatus. Hoe Jezus de zenuw raakte van het Romeinse rijk en van elk politiek bestel, toen Hij over de waarheid begon te spreken. De tijd van de verveelde vraag van Pilatus: wat is waarheid? is voorbij. Zenuwachtig begint onze cultuur te liegen bij het leven. Nerveus wordt er gedokterd aan ideologieën die ons moeten geruststellen en die ons moeten doen overleven.

Christus zegt: wie uit de waarheid is, hoort Mijn stem.

Zeker, die ziet wel, dat Jezus met zijn geutigenis voor de waarheid de dood in ging. Maar die ziet ook een opstanding en die weet: Uiteindelijk heeft de waarheid een ark nodig om door de zondvloed heen te komen. Anders wordt zij in ongerechtigheid ten onder gehouden (Rom. 1 : 18). Dit besef zal altijd op de een of andere manier moeten doorklinken als we het over de waarheid hebben. Zij kan inderdaad niet op eigen benen staan.

J. Keuning / Culemborg

Toespraak bij de begrafenis van ds B. Telder 1 sept. '80

Schriftlezing: Psalm 103 : 1-18.

Zingen: Psalm 103 : 1.

Het is al een tijd geleden dat Bart Telder voor het laatst gepreikt heeft. Maar het is nog maar kort geleden dat hij zei: ik zou het zo graag nog één keer doen.

Als je goed luistert, heeft dit woord je in het hart van Bart Telder laten kijken. Als je goed luistert. Want je kunt natuurlijk onmiddellijk denken aan beroeps-verstarring of nostalgie van de ouderdom, of aan andere mechanismen die het hart, het eigenlijke van een mens eerder verbergen dan aan de dag brengen. Maar ik denk dat Bart Telder dáárom nog een keer wilde preken omdat hij nog iets te zeggen had over dat wat het middelpunt van zijn bestaan was, over Hem die de maatslag van zijn leven was, over God.

Hád hij dat dan nog niet gezegd tijdens de vele jaren dat hij zijn werk heeft mogen doen? Ik denk het niet. Tenminste niet zó, als hij dat nu, op het laatst, had kunnen zeggen. Hij heeft God, de God van Jezus Christus, vanaf zijn jeugd gekend. Hij was met God vertrouwd. En daarom heeft hij, ouder wordend, die God steeds beter leren kennen. Daarom was hij op het laatst op een tot dusver ongekende manier met God vertrouwd. En dát heeft hij zo graag nog een keer willen zeggen. Mensen, zo als ik God nu ken, heb ik Hem nog nooit gekend. Zo als ik nu over God kan spreken, heb ik nog nooit over Hem kunnen spreken.

Hij wilde zo graag nog één keer preken. Maar hij heeft het niet gekund. Of spreekt hij nu nóg door die bijbelgedeelten die hem zozeer vlees en bloed waren geworden dat ze bij zijn dood en begrafenis gehoord moeten worden?

Allereerst psalm 103, waarvan we het grootste gedeelte gelezen hebben. Die psalm over de Heere, die barmhartig is en genadig, wiens goedheid zo machtig is als de hemel boven de aarde. En die zich zo doet kennen, doet ervaren in het leven van ons, mensen. Zoals Hij het Mozes heeft laten ondervinden, Mozes en Israël, in de woestijn. Na die verschrikkelijke geschiedenis met het gouden kalf. Toen God niet verder wilde trekken met Israël en het toch niet laten kon, toen Mozes zei: ja, maar we kunnen niet zonder U, we willen niet verder zonder u. We willen zelfs niet het beloofde land binnengaan, als U zelf niet met ons meetrekt. Toen toonde God zijn heerlijkheid aan Mozes, de heerlijkheid van een God die zich als een vader ontfermt over de kinderen, zelfs over onvoorstelbaar halsstarrige kinderen. Toen heeft God het Israël laten ondervinden, wie Hij is, — een God, die het niet laten kan om dat wat Hij eenmaal met ons begonnen is af te maken. Een God, die ons nooit laat vallen. Met déze God was Mozes vertrouwd, werd Israël hoe langer hoe meer vertrouwd. Met deze God was Bart Telder vertrouwd. En ik denk — hoe kan het eigenlijk anders? — ik denk dat hij op het laatst van zijn leven dat ontdekt heeft als nooit tevoren:

Zoals een vader liefdevol zijn armen
slaat om zijn kind, omringt ons met erbarmen
God, onze Vader.

Hij heeft zich, denk ik, nog nooit zo veilig gevoeld bij God als in de laatste dagen van zijn leven. Nog nooit zo vertrouwd met God.

Met die God, die immers zo vertrouwd was met hem.

Die alles wist van zijn leven, van zijn zwakheid, van zijn dwaasheden, van zijn remmingen, zijn angsten, zijn verblindheid. Kortom van al die dingen waaraan we allemaal lijden, zijn verblindheid. Kortom van al die dingen eigen manier. Hoe, dat weet je zelf niet eens precies. Maar God weet het. God is met al je wegen, met je gedachten, met je staan en liggen, je zitten en je opstaan, vertrouwd. En daarom weet Hij ook precies, hoe je — geschonden, halfslachtig, struikelend en vallend, — hangt aan Hem. Toch leeft voor Hem. Schreeuwt en dorst naar Hem, de levende God.

Zo zegt Paulus het in Romeinen 14, dat woord dat staat boven de overlijdens-aankondiging. We leven voor de Heer en we sterven voor de Heer. Of we nu leven of sterven, — we zijn van de Heer.

Dat klinkt misschien erg algemeen. En dat is het ook wel. Maar het is in elk geval ook strikt persoonlijk. Ik leef voor de Heer. En ik sterf voor de Heer. Want Paulus heeft het juist over de verschillen die er zijn tussen de één en de ander. De één leeft zus en de ander leeft zo. Want we hebben

allemaal onze eigen-aardigheden. We zijn zo eigen-aardig, ook in onze omgang met God, dat we van elkaar vaak denken: kan dat nu wel, is dat niet doodgevaarlijk, past dat nu wel bij een kind van God? En misschien vraag je je dat van jezelf ook wel eens af.

Paulus zegt: Ja, maar God is toch met ons vertrouwd. God is toch met mij vertrouwd. Hij doorgrondt en kent me. Hij omgeeft me van achteren en van voren. En Hij weet dat ook wel, Hij weet dat heel goed, hoe ik met al mijn eigenaardigheden, op mijn manier, leef voor Hem. Gebroken. Ten dele kennend. Halfslachtig vaak en zoekend en me vergissend. Maar toch: leef voor Hem. En Hij, die zo vertrouwd met me is, die me zo door en door kent, beter dan ik me zelf ooit ken, Hij is bij machte, me vast te doen staan. En Hij doet het ook. Hij kent m'n leven woord voor woord. Daarom kan ik me ook met mijn gebroken, vaak zo ondoorzichtige, leven aan Hem toevertrouwen. Hij weet, dat ik Hem liefheb.

Lieve mensen, Riek, vrouw van Bart, kinderen van Bart, vrienden en kennissen van Bart, ik probeer in deze woorden van de bijbel te luisteren naar Bart's laatste preek. Ik probeer te luisteren naar zijn hart. Ik hoop dat ik het begrepen heb. Maar ik geloof het eigenlijk wel. Want luisterend naar hem, naar dit kind van God, gaat Gods hart voor me open.

Het hart van die God die mij hebben wil, zo als ik ben, en die zó met me vertrouwd is, dat ik me, net als Bart Telder, levend, stervend, wil toevertrouwen aan Hem. Gelukkig, ik leef niet alleen. En ik sterf niet alleen. Ik leef en ik sterf voor de Heer. Die me dat elke dag, met Mozes en Paulus, met Bart Telder en met al zijn kinderen, weer dieper ervaren doet:

Zoals een vader liefdevol zijn armen
slaat om zijn kind, omringt ons met erbarmen
God onze Vader, — want wij zijn van Hem.

Zingen: Lied 399 : 6.

D. W. L. Milo / Dalmally

Met veel vijven en zessen

We kennen allen de uitdrukking: met veel vijven en zessen kregen we het klaar. En de betekenis daarvan is duidelijk: met veel moeite en ternauwernood kwam het voor elkaar. Maar waar komt die uitdrukking ook weer vandaan? Van Dale noemt de betekenis: met veel tegenwerpingen, bedenkingen, uitvluchten, omslag; hij vergelijkt ook „met veel vieren en vijven”, voor ongeveer dezelfde betekenis, ook voor veel noten op de zang hebben.

Toch is Van Dale niet helemaal bevredigend, niet afdoend. Want hij vermeldt niet of die telwoorden slaan op vingers of zintuigen, op werkuren of rapportcijfers of op iets anders, dat houvast biedt. Wel noemt hij kaarsen van vier (in 't pond) — maar dat zijn lang de kleinste of grootste niet. In het middeleeuwse „Twee koningskinderen” vindt u de zin: „Wat stak zij aan? Twee keersen, twee keersen van twaalf in 't pond”.

Misschien vinden we een oplossing voor „met veel vijven en zessen” in een andere richting. In de oudste Nederlandse gereformeerde bijbelvertaling vinden we als kanttekening bij Nehemia 3 : 5 (dat de voorname lieden van Tekoah hun schouders niet wilden zetten onder het werk van Jerusalem's herbouw) een ouderwets rijmpje. Die vertaling en kanttekening zijn van 1561 en reeds toen bestond een rijmpje, waarin de vijven en zessen te pas kwamen. Sterker: dat rijmpje, een volksspreuk, een volkswijsheid, gold als een verklarende kanttekening op de Schrift! En dat versje luidde:

De armen moeten het cruyce dragen,
de rijken en geven niet,
deux aes en heeft niet,
six cinque en geeft niet,
quater dry die geven vry.

Daar zitten nog wat moeilijkheden in; zullen we het trachten te vertalen? Dan komt de kanttekening hier op neer:

J. M. Smelik / Eindhoven

De militair en de kerk (1)

I. De militair

— naar aanleiding van vraag 1:
„Kunt u enige informatie geven over de specifieke kenmerken van de betrokken groep?”

Om het onvermijdelijke generaliseren enigszins te beperken wil ik beginnen met onderscheid te maken tussen *dienstplichtigen* en *beroepsmilitairen*. Beide groepen lopen qua *leeftijdsofbouw* sterk uiteen: de dienstplichtigen zijn meestal tussen de 18 en 21 jaar; de vrijwillig-dienenden variëren in leeftijd van 17 tot 57 jaar.

Ze verschillen ook sterk wat *samenstelling* betreft: bij de dienstplichtigen zijn alle intellectuele, sociale, politieke en religieuze richtingen en niveau's vertegenwoordigd; de diverse categorieën beroepsmilitairen vormen min of meer gesloten groepen, die elk bepaalde kenmerken vertonen, met name in sociaal opzicht — zowel de officieren als de onderofficieren hebben een 'eigen wereldje' met bepaalde normen en omgangsvormen — en in politiek opzicht — beroepsmilitairen zijn doorgaans zeer rechts en gezagsgetroouw (de meesten stemmen VVD, vermoed ik) —.

Een belangrijk verschil ligt ook in de *motivatie* van het militair-zijn:

De armen moeten de lasten dragen,
de rijken geven niet,
de tweetjes en eentjes bezitten niet,
de vijven en zessen werken niet mee,
de middenstand, de drietjes en viertjes,
moet alles opbrengen.

Nu daargelaten de sociale klacht, die in vier eeuwen niets veranderd is; en ook daargelaten de vraag of de mensen van Tekoah niet meebouwden aan Jerusalem vanwege hooghartigheid dan wel vanwege angst voor straf, wanneer Sanballet (en de koning van Babel) Nehemia's herbouw ooit zou komen verijdelen... we komen met deze oudhollandse wijsheid een stuk verder. Want de cijfers, die hier rijk, arm en middenstand aanduiden, lopen... van een tot zes!

—o—

Wat is de aas? Van huis uit is de aas bij kaartspel, dobbelspel en domino's de één geweest: de geringste waarde. Het woord betekent gewicht, het komt van het oudfranse *ais*, van het latijnse *as*, dat munt of gewicht betekent. Denk aan een aasje geluk, een aasje wind. Een aas woog 0.048 gram om het precies te zeggen en dat betekent dat vier aasjes nog geen volle karaat vormen.

Het kaartspel komt tot hogere cijfers dan vijf en zes — maar dobbelsteen en dominosteen geven waarden van een tot zes. We houden ons dus voorlopig bij deze laatste spelen, min of meer kansspelen.

Beide soort stenen hebben „ogen”, putjes in het oppervlak, die meest donker gekleurd zijn. Men moet (met de dobbelstenen) „ogen gooien”; het liefst „hoge ogen gooien”; Van Dale noemt de term „zessen gooien” en wie overmatig geluk oogst „gooit met dertien ogen” — dat is nog meer dan de dubbele zes van het dominospel kan bieden.

Het heeft er alle schijn van, dat die oude bijbel ons verder heeft gebracht. Six cinque wil zeggen: zes en vijf, de hoogste waarden. De rijken zijn ermee aangeduid. Deux aes slaat op twee en een, de armen, de lichtgewichtigen. Dan blijven drie en vier voor de middenstand over, Jan Modaal en familie. En als we iets met veel vijven en zessen voor elkaar krijgen houdt dat dus in, dat we met veel geluk, veel meevallers, geslaagd zijn.

—o—

Daarom nog even over dat dobbelen en het bijbehorende „geluk”. Calvijn had er een gruwelijke hekel aan en vermoedelijk terecht. Wanneer in de bijbel over urim en tummim gesproken wordt, werd de Heere door zijn hoogste ambtsdrager om een antwoord gevraagd. Dat antwoord moest uit de val van voorwerpen (stenen? stokjes? pijlen?) blijken. Zo viel het lot op Jonathan. Wanneer zeelieden in de storm geen raad wisten, viel het

dienstplichtigen zijn merendeels niet of negatief gemotiveerd — ze hebben hier niet voor gekozen, ze moesten, maar in hun hart blijven ze 'burger' —; de vrijwillig-dienenden kózen er bewust voor en hadden daar bepaalde motieven voor — ook al zullen die lang niet altijd goed-doordacht en zuiver-ideel zijn —.

Behalve verschillen is er toch ook *overeenkomst* tussen deze twee groepen. Ik wil als het wellicht belangrijkste dat ze gemeenschappelijk hebben noemen, dat alle militairen behoren tot het meest merkwaardige bedrijf dat er bestaat: een bedrijf, dat alles doet met de bedoeling en in de hoop dat het 'voor niets' is en nooit in praktijk behoeft te worden gebracht.

Militairen bereiden zich voor op en 'spelen' een werkelijkheid, die zo gruwelijk en afschuwelijk is dat men er maar liever niet aan denkt . . .

Op allerlei manier vindt er een *verdringsproces* plaats: een of andere mentale 'escape' om er niet onderdoor te gaan.

Juist zij, die aan zedelijke normen willen vasthouden en zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn, lijden onder de '*ethische paradoxaliteit*' van het geweld met geweld, dus kwaad met kwaad moeten bestrijden. 'Het zou eigenlijk niet moeten, maar we kunnen nu eenmaal niet anders'.

Dat geeft aan het militair-zijn een onoplosbare spanning, die — vaak zonder dat je je dat erg bewust bent — aan je kan vreten.

Er zijn nog veel méér fruserende factoren te noemen, waardoor zowel voor dienstplichtigen als voor beroeps-militairen de arbeidsvreugde bedreigd en vaak vergald wordt.

Ik noem er enkele.

— Het door de buitenwereld niet erkend en gewaardeerd worden.

Vroeger was je als militair wat en droeg je met trots en ere je uniform. Tegenwoordig ben je nauwelijks meer in tel en word je van alle kanten bekritiseerd.

Het gevolg is, dat veel militairen zich afvragen: 'Waar doen we 't voor? De massa neemt het ons niet in dank af?!'

lot op Jona. Wanneer een opvolger voor Judas moest worden gevonden, viel het lot op Mattias.

In deze voorbeelden werd een stringente vraag gesteld — en werd naar het antwoord ernstig geluisterd. De hogepriesterlijke borstlap werd ook „borstschild der beslissingen” genoemd, vanwege urim en tummim. Zelfs het loten tijdens een zeestorm werd ernstig beoefend, blijkbaar nog terecht ook: want de Heere sprak hiermee zeelui en Jona aan!

Geheel anders is het loten-om-winst, door Calvijn veroordeeld. Daar moet de steen aan iemand toe-vallen, daar beslist het „toeval” wie de winnaar is. Er komt geen menselijke prestatie bij te pas — er wordt een beroep op het „toeval” gedaan; min of meer bewust op de hoogste Macht in hemel en aarde. De „wet op de grote getallen”, die op den duur alle spelers gelijke kansen geeft, wordt gebruikt voor de kleine getallen, voor het eenmalige; wordt daarmee misbruikt.

Bovendien wordt dat „toeval” niet zonder grote oorzaak tussen aanhalingstekens geschreven. Ik heb in dit blad wel eens over een ervaring met „Mens erger je niet”, dat „onschuldige” familiespel, verteld. Hoe een van onze jonge kinderen keer op keer ongelukkig speelde. Tot de jongste, een kleuter nog, zeer bewust voorstelde: laat mij voor jou gooien, welk cijfer wil je hebben? En ze gooide het gevraagde cijfer, niet eenmaal maar vele keren. Waarmee gezegd wil zijn dat ook het „toeval” niet toevallig is. Net zo min als het lot van Jona en van Mattias.

—o—

Zonder geluk vaart niemand wel, zegt een oud spreekwoord. Het zal waar zijn. Maar geluk kunnen we pas geluk noemen, wanneer het ons niet per „toeval” in de schoot wordt geworpen (dat gebeurt met dobbelstenen), maar wanneer de Heere als gever van alle goeds gezien, gedankt en geprezen kan worden. En wie dat doet — die houdt niet meer van dobbelen, gokken en loterijspel.

Tenslotte nog even over die malle kanttekening in de oudste Nederlandse gereformeerde bijbel. Die bijbel heeft er de naam „Deux-Aes-Bijbel” van overgehouden! Enkele jaren geleden werd hij herdrukt en dr C. A. Tukker schreef er een begeleiding bij: „Een verborgen schat in den acker”, de Banier, 1978. Een belangrijk boek. Het is jarenlang stukgelezen door onze gereformeerde vaders. Ons volk was door deze vertaling (en door zijn kanttekeningen) zo gegrepen, dat de invoering van de statenvertaling in 1637 op even grote weerstand stuitte als die van het Nederl. Bijbelgenootschap in deze eeuw!

Zo hebben we dus, met veel vijven en zessen, de betekenis van titel dezes opgespoord. En wel uit de kantlijn van een oude bijbel. Is dat niet per geluk?

- Het voortdurende gebrek aan geld en middelen, waardoor het nooit zó kan als het vakkundig gezien zou moeten.
- De massale, logge en weinig-afficiënte organisatie, waarvan vaak een remmende en verlamme werking uitgaat.
- Het beoordelingssysteem, dat met zich brengt dat zo ongeveer iedereen constant door anderen, hoger in rang dan hij, gecontroleerd wordt. Het is bijvoorbeeld een heel gewone zaak dat een compleet onderdeel wekenlang alles op alles moet zetten om eraan mee te werken dat de commandant, die ook graag bevorderd wil worden, een goede beoordeling krijgt.
- Het plaatsingsbeleid, waardoor het kan gebeuren, dat een oudere en ervaren onderofficier elke één tot twee jaar een jonge officier, die carrière moet maken, boven zich gesteld ziet.
- De steeds verder doorgevoerde democratisering, waardoor met name de onderofficieren, die het vaak toch al zo moeilijk hebben met het feit dat de meeste dienstplichtigen een hogere school- of beroepsopleiding hebben dan zij, zich nog meer in een hoek gedreven voelen.
- De voortdurende dreiging van de publiciteitsmedia en van sommige vakbonden, die er op uit zijn om elke fout en elke misstand met veel ophef in de openbaarheid te brengen.
- De onrechtvaardigheid van het huidige dienstplichtbeleid: slechts één op de vier jongens moet in dienst en wordt gedwongen de schoolopleiding te onderbreken of een goed-betaalde baan op te geven voor oninteressant werk dat geen bevrediging geeft . . .
- En wat de andere partij betreft: het moeten opleiden van 'onwillige honden' tot iets, dat in vredetijd nogal zinloos en doelloos lijkt en dat ze doorgaans dan ook helemaal niet zien zitten . . .

Het klinkt wellicht erg negatief en pessimistisch, maar ik verzeker u dat het de realiteit is, die ik wanneer ik daarvoor de tijd had met heel wat voorbeelden uit eigen ervaring zou kunnen aantonen.

Genoeg echter, denk ik, om u duidelijk te maken, dat militair-zijn een nogal ondankbare, 'op de tocht staande', weinig arbeidsvreugde en veel frustraties gevende job is, waarvan de zin zo gemakkelijk is te duiden. Ik geef u hiermee zeker geen volledig beeld van de militair.

Wel wil ik hiermee aangeven, waar voor deze groep de speciale problematiek ligt, die wij als geestelijke verzorgers voortdurend tegenkomen.

II. De militair en de kerk

— naar aanleiding van de vragen 2 en 3:

„Is er sprake van een bedreigde relatie tussen enerzijds de kerk en anderzijds de betrokken groepen?

Zo ja, wat zijn de kenmerken van die bedreiging c.q. vervreemding en wat zouden de oorzaken daarvan zijn?

Liggen die oorzaken voornamelijk in de persoonlijke situatie van de betrokkenen, of is ook de maatschappelijke situatie in het geding?”

Is er sprake van een *bedreigde relatie* tussen de kerk en de militairen? Wanneer ik deze vraag eerst mag beantwoorden ten aanzien van de *dienstplichtige* militairen, zou ik willen antwoorden: „mééstal niet!” . . . om de eenvoudige maar tegelijk ontstellende reden, dat er bij het merendeel *geen enkele relatie* tot de kerk meer bestaat.

In dienst merken we pas goed, hoe massaal de onkerkelijkheid is geworden!

Niet altijd in formele zin: velen zijn nog wel gedoopt en hebben „RK” of „PROT” op hun identiteitsplaatje staan.

Maar wél in de praktijk: naar mijn (ruwe) schatting heeft driekwart geen enkele echte band met de kerk meer.

Op grond van jarenlange ervaring kan ik stellen, dat bij oefeningen — met name in Duitsland — doorgaans slechts 2% van de oefenende militairen naar de kerkdienst komt. Natuurlijk zijn er goede uitzonderingen. Er zijn ook diverse oorzaken voor (vermoedelijk, uitslapen, drempelvrees, afwezigheid van controle of dwang, andere bezigheden, geen zin hebben, de 'kater' na het 'stappen' op zaterdagavond en -nacht).

Niettemin is het naar mijn mening veelzeggend.

Het gros heeft de kerk gewoon niet meer nodig.

En ten aanzien van degenen, die voordat ze in dienst kwamen wél een zekere band met de kerk kenden, kunnen we zeer zeker stellen dat er sprake is van een *bedreigde relatie*.

De oorzaak daarvan ligt niet rechtstreeks in de militaire dienst: de vervreemding van het merendeel der dienstplichtigen is die van de jeugd in het algemeen.

Wél kun je zeggen, dat de dienst 'katalyserend' werkt: thuis wordt de verwijdering vaak door de controle van gezin, kerk en omgeving toegedekt, maar in dienst vallen veel van deze versluitende factoren weg:

- ze worden losgerukt uit hun beschermd en beschermend milieu;
- ze doen hun intrede in een heel andere, pluriforme wereld, die voor kritische vragen en uitdagingen stelt;
- ze ondergaan de verruwendende en afstompemde werking van de militaire dienst — taalgebruik, groepsdwang, verveling, drankmisbruik e.d. —.

Kijk, dan komt er wel uit wat er in zit!

En als het er niet 'in' zit, ik bedoel: als het geloof geen 'eigen', existentiële beleefde zaak is, komt dat ook uit!

Wat zijn de oorzaken van deze verregaande vervreemding van de kerk? Liggen die in de persoonlijke situatie of ook in de maatschappelijke? Ongetwijfeld in beide. De tijd ontbreekt nu om het uit te werken, maar laat ik heel kort enkele belangrijke oorzaken van de vervreemding tussen kerk en jeugd op een rijtje mogen zetten.

1e De oorzaken liggen bij de jongeren zelf:

- de ontstellende onkunde, in het algemeen en dan vooral ook wat betreft geloofszaken;
- het geen oog en geen gevoel hebben voor andere waarden dan in geld of praktisch nut of genot is uit te drukken — noem het de vermateriaisering van onze sterk-consumptief-ingestelde samenleving, waardoor er weinig plaats voor bezinning op levensvragen is;
- het taboe, dat er vaak ten aanzien van religieuze zaken bestaat, zeker bij jongeren in het 'moratorium', die doorgaans de neiging hebben om zich van de overgeleverde geloofsopvattingen te distantiëren en een kritische, afwachthende houding aan te nemen.

2e De oorzaken liggen ook bij de kerk als instituut, als ervaringsgegeven:

- de schijnvroomheid, waar jongeren vaak op afknappen — in de zin van: 'let wel op m'n woorden maar niet op m'n daden' — met alle halfslachtigheid, gespletenheid en schijnheiligheid, die daarmee gepaard gaat;
- de irrelevantie van wat er in de kerk wordt gezegd: ze hebben zo dikwijls het gevoel, dat het helemaal niet over hen en over hun gewone, dagelijkse leven gaat; ze weten zich niet aangesproken, het raakt hen niet...
- het ontbreken in veel kerkelijk leven van existentiële ervaringen: velen beleven er nauwelijks iets bij en met name het persoonlijk contact en de gemeenschapsoefening wordt gemist; je hoort vaak de klacht, dat het in de kerk zo kil, zo formeel, zo onpersoonlijk toegaat.

Misschien valt het enkelen op, dat ik in dit — uiteraard incomplete — rijtje oorzaken niet heb genoemd de kerkelijke verdeeldheid. Vaak wordt gedacht en gezegd, dat deze een van de belangrijkste redenen is, waarom mensen de kerk de rug toekeren. Wat wij horen en ervaren wijst daar echter niet op. Kennelijk vinden velen de verscheidenheid een nogal normale zaak. Wel stoot men zich aan ruziemaken, onverdraagzaamheid, verketting e.d. Je zou kunnen zeggen: de verdeeldheid is als blijk van innerlijk-tegenstrijdige, inconsequente, onchristelijke levenshouding een reden om de kerk te bekritisieren.

Het is benauwend te merken, voor hoevelen de kerk een 'quantité négligeable' is geworden, waaraan ze de schouders ophalend voorbijgaan.

Er zijn maar zeer weinigen, bij wie het geloof werkelijk functioneert en die dan ook nog positief over de kerk spreken.

Kortom: de relatie tussen de kerk en de jongeren, die wij in dienst ontmoeten, is zeker een *bedreigde* en vaak een *verbroken* relatie.

Hoewel wat ik tot nu toe genoemd heb soms ook van de *beroepsmilitairen* — onder wie immers veel jongeren zijn — geldt, ligt er bij deze groep toch dikwijls een andere problematiek t.a.v. de kerk, die in meerdere opzichten wel rechtstreeks met het militair-zijn te maken heeft.

Daarbij spelen *persoonlijke* factoren een rol:

De motivatie om beroepsmilitair te zijn kan van die aard zijn — bijvoorbeeld wanneer bravour of carrièrejacht of avontuurzucht een overwegende rol spelen —, dat het van-de-kerk-vervreemden wel het logische gevolg moet zijn: daar kom je dan vanzelf niet meer aan toe...

Er kunnen ook *sociale* factoren aanwezig zijn:

- het vanwege weekend-diensten en oefeningen veel van huis zijn;
- ook de veelvuldige overplaatsingen, waardoor men tekort in een kerkelijke gemeente is om er thuis te raken en actief in mee te doen.

Maar ik denk, dat er meermalen vooral van *principiële* verwijdering sprake is.

Wat heeft de beroepsmilitair van de kerk te verwachten?

Wanneer men wel aandacht voor hem heeft, is dat — zeker de laatste tijd — meer en meer in het negatieve.

Ik doel nu op het steeds sterker wordende *anti-militairisme* in veel kerkelijk spreken en handelen.

Men is niet meer tegen militairisme, dat is: de ideologie dat het militair geweld overal en altijd een (om niet te zeggen: de enige) oplossing gevonden kan worden, met als gevolg dat het geweld zonder meer goedgepraat en verheerlijkt wordt.

Maar men is tegen het hele militaire apparaat (het leger) en tegen het militair-zijn en acht dat alles zonder meer onzinnelijk en verwerpelijk. En vaak wordt deze opvatting op een nogal intolerante en onbarmhartige wijze gemanifesteerd.

Beroepsmilitairen staan aan hevige kritiek en verdachtmaking bloot.

Hun christen-zijn wordt in twijfel getrokken.

Hun beroep als ethisch-onaanvaardbaar verworpen.

Is het verwonderlijk, dat vele militairen zich in hun kerkelijke kring bedreigd, achteruitgezet, met de nek aangekeken en in de steek gelaten voelen?

Juist toen ik met de voorbereiding van deze lezing bezig was, kreeg ik een sterk staaltje van dit onbehagen bij kerkelijke militairen in handen: een brief van een gepensioneerd officier, waarin hij de Hoofdlegerpredikant vraagt of het mogelijk is, dat begrafenissen van oud-militairen geleid worden door een legerpredikant. Als reden hiervoor geeft hij op „de toenemende anti-militaristische houding van de heren predikanten”, die hem bij een trouwdienst van een familielid — een dienstplichtig officier — weer duidelijk was geworden: „Dat de bruidegom kornet was, wat blijkbaar aanleiding voor de predikant om zijn preek met enige min of meer bedekte anti-NAVO-kreten te doorspekken, hierbij gesteund door een 'ambtsdrager' in geruit hemd en spijkerbroek, behangen met ban-de-bom-sieraren.

Mijn grote zorg is dat in het geval van mijn overlijden een eventuele rouwdienst onttaardt in een of andere demonstratie...”

En de brief eindigt: „Mocht het antwoord op mijn vraag negatief luiden, dan zal ik naar andere oplossingen moeten omzien of afzien van elke kerkelijke bemoeienis bij mijn begrafenis”.

Over een bedreigde relatie tussen kerk en militair gesproken!

Nu zal dit in onze kerken nauwelijks of niet het geval zijn: wij zijn over het algemeen niet in die zin pacifisten, dat we erg tegen het leger zijn en alle militaire geweld afwijzen.

Maar dat betekent nog niet, dat wij beroepsmilitairen werkelijk tot steun zijn.

Je kunt hen ook in de steek laten door hen maar klakkeloos na te praten of goed te praten, en hen niet op hun Christen-zijn aan te spreken — ook in kritische zin —!

Voorzover ik het kan bekijken is het zo, dat er in onze kerkelijke kring weinig aandacht is voor beroepsmilitairen.

Zelden wordt op hun problemen ingegaan.

Wie vraagt hen naar hun mening en denkt met hen mee, vooral nu de moderne bewapening en oorlogvoering hen en ons voor zoveel gecompliceerde en diepingrijpende vragen stellen?

Wordt er voorbede voor hen gedaan? Is er meeleven? Zijn we ons in de kerk bewust van het heel bijzondere, ethisch-paradoxe en dus spanningsvolle van het beroep van militairen?

Ik vrees, dat de relatie tussen de kerk en de beroepsmilitair, voorzover deze nog aanwezig is, zeker in meerdere opzichten een *bedreigde* is.

(wordt vervolgd)

stichting

redt een kind

Nu de zomervakantie voor de meesten van ons voorbij is, komen wij als Stichting Redt Een Kind opnieuw uw aandacht vragen voor ons werk. Hoe nodig uw hulp is, is ons eens te meer gebleken deze zomer toen wij een rondreis maakten langs de kindertehuizen, die wij steunen in Kenia, Zambia en Oeganda.

Wij willen u graag iets hierover vertellen en dan met het laatstgenoemde land beginnen, omdat daar de nood het grootst is. Wij waren in dat land de gast van Ds F. Kefa Sempangi. Hij heeft de leiding over het kindertehuis in Kampala. Maar dat is niet zijn voornaamste werk, hij is ook Minister van Wederopbouw in Oeganda. Op weg van het vliegveld Entebbe, waar wij aankwamen, naar het kindertehuis werden wij aangehouden door Tanzaniaanse soldaten. En wij schrokken. Je weet als je naar Oeganda gaat dat het een onveilig land is. Maar in plaats van een geweer op ons

gericht te zien, vroeg een van de soldaten ons om een bijbel in het Swahili. Die hadden wij helaas niet, wij hadden alleen onze Nederlandse bijbels bij ons. Die wilden wij hem graag geven. Maar daar had hij niets aan, zei hij. Het eerste verzoek dat wij in Oeganda kregen kwam van iemand die een bijbel wilde hebben! Dit hadden wij zeker niet verwacht.

Het land is te vergelijken met ons land vlak na de Tweede Wereldoorlog. Ook bij ons was toen alles stuk en verwaarloosd. Je merkt in Oeganda al direct dat de wegen slecht zijn, er zitten diepe kuilen in. De koffie- en theeplantages zijn overwoekerd door onkruid. Alles is even duur en veel dingen zijn niet te krijgen. Van het maandloon dat een Oegandees verdient kan hij als regel niet langer dan twee dagen leven. Er wordt dan ook veel gestolen.

's Avonds na zes uur is er bijna niemand meer op straat en je hoort

's nachts vaak schieten of het blaffen van de waakhonden. De buurt waar het kindertehuis in ligt is onveilig. Toen wij er waren werd er 's nachts ingebroken en werden er dekens weggehaald.

Wie echter wel op straat gaat 's avonds is Ds Sempangi. Niettegenstaande zijn drukke werk als Minister is hij 's avonds vaak te vinden op de markten van Kampala. Daar zijn de kinderen te vinden die geen huis hebben om te gaan slapen. Kinderen, die overdag proberen op de markten iets te verdienen, of als dat niet lukt, iets te stelen om te kunnen eten. Ds Sempangi zoekt deze kinderen op, spreekt met ze, en als ze dat willen neemt hij ze mee naar het kindertehuis. Via onze Stichting kunnen deze kinderen financieel worden geadopteerd.

Wij hebben al veel kinderen in kindertehuizen gezien dit jaar: eerst in India en daarna in Kenia en Zambia. Deze kinderen hebben zeker hulp nodig, zij weten allemaal wat het betekent om honger te hebben, maar zij hebben geen bloed zien vloeien. En dat hebben de kinderen in Oeganda wel. Zij zijn mishandeld door Amin's soldaten, zij hebben hun ouders zien vermoorden en zij hebben allemaal jarenlang op straat geleefd. Dit heeft een stempel op deze kinderen gedrukt. Ieder gevoel van veilige geborgenheid hebben deze kinderen gemist. En dat merk je. Als je bijvoorbeeld in het kindertehuis even gaat zitten, heb je onmiddellijk een kind op schoot; zelfs jongens van 12, 13 jaar. En toch zijn deze kinderen heus geen lieverdjes. Als ze iets van je kunnen afpakken, zullen ze dat zeker doen. Maar merk je dat je het kwijt bent dan is het ook onmiddellijk door iemand anders weer teruggebracht.

De tijd, die wij er waren, kwamen er per dag zo'n vijf kinderen bij. Die kwamen uit zichzelf, omdat ze gehoord hadden van „Kefa's huis”. Er waren kinderen bij uit andere plaatsen, die meer dan 50 km hadden gelopen om dit huis te vinden. Natuurlijk raakt het huis nu overvol en daarom wordt er naar andere mogelijkheden gezocht om meer kinderen te kunnen helpen. De regering heeft nu een groot stuk grond van 500 „acres” (een acre is 65 x 65 m.) ter beschikking gesteld voor hulp aan deze kinderen. Wij hebben dit stuk land bekeken. Het ligt zo'n 50 km buiten Kampala. Het is prachtig, overall staan mooie oude bomen en verder zijn alle mogelijkheden aanwezig om er een goede boerderij van te maken. Dit is nl. de bedoeling. Hier kan verbouwd worden wat het kindertehuis nodig heeft. Er kunnen kippen, varkens en koeien gehouden worden. Verder staan er nog verschillende overblijfselen van huizen op het terrein, d.w.z. de muren staan nog, de cementen vloeren liggen er nog in, maar verder is alles er wel uitgehaald. Eén van Amin's generaals heeft hier gewoond. Als deze huizen opgebouwd worden, kunnen verschillende kinderen uit Kampala hierheen overgeplaatst worden en zij kunnen meehelpen met het werk. Er is iemand gevonden, die de leiding op zich kan nemen. Dat is een Amerikaan, die zijn boerderij in Amerika heeft verkocht om dit werk te kunnen gaan doen. Wij hopen met de opbouw van een van de huizen te kunnen helpen, maar wat ons speciaal gevraagd werd, was de financiële zorg voor de kinderen op ons te nemen door middel van financiële adopties. Wij wil-

len dit met uw hulp graag proberen te doen.

Met de kindertehuizen in Kenia — en dat zijn er nu 16 die wij samen met de Africa Inland Church verzorgen — waren we blij. De kinderen krijgen een goede verzorging en een christelijke opvoeding. Na de dood van Bishop Mulwa is het even heel moeilijk geweest, omdat hij de initiatiefnemer van dit kinderwerk binnen zijn kerk was. Hij had veel in eigen hand gehouden, maar het werk kon door de goede inzet van de heer Joseph Silla goed worden voortgezet. Ook de nieuwe Bishop, Ds Birech, staat helemaal achter dit werk. Men is erg dankbaar voor alle hulp die wij daar geven en men verzocht ons deze dank aan u allen over te brengen.

In Zambia bezochten wij één kindertehuis. Daar moet zeker meer geholpen worden, maar hierover later wel eens meer.

U kunt ons helpen door:

- het „adopter” van een kind in een kindertehuis in India, Kenia, Oeganda of Zambia, voor f 55,— per maand.
- door aanvullende hulp aan het gezin voor een kind in India van f 25,— per maand. Deze kinderen blijven thuis.
- door de studiekosten of een vakopleiding te betalen voor een al wat ouder kind in Oeganda.
- door het zenden van goede, gedragen kleding of dekens naar ons kledingadres in Zwolle. Speciaal in Oeganda kan men veel gebruiken.
- door een gift voor de bouw of koop van nieuwe tehuizen.
- door het organiseren van een dia-avond voor ons. Hierdoor krijgt u de meeste informatie over ons werk en ook uw vragen kunnen worden beantwoord.
- door het aanvragen van een klankbeeld of dia-serie (met tekst) over ons werk (door u zelf te vertonen). Duur klankbeeld: ca. 30 minuten.

De HERE zegt, dat hulp aan een van deze minste broeders gegeven aan Hem wordt gegeven. Leest u Matth. 25 : 40. En daarom durven wij weer bij u aan te kloppen.

Secretariaat: Dr Guépinlaan 23, 4032 Ommeren (Gld.). Tel. 03443-2079 of bij geen gehoor: 03449-1659.

Inlichtingen over „adoptie”, over dia-avonden en klankbeeld, hier aanvragen.

Postgiro: 1599333 t.n.v. Stichting Redt Een Kind te Zwolle.

Bank: Raiffeisenbank Zwolle, rek.nr. 37.73.32.860.

Kledinkadres: H. Disselhof, Hortensiastraat 79, Zwolle, tel. 05200-13884.

kerknieuws

Nieuwe kerkbode — Vandaag komt voor het eerst de nieuwe kerkbode uit, met name bedoeld voor kerkleden in Overijssel en Gelderland. Het blad is min of meer een voortzetting van een vergelijkbaar kerkblad, dat destijds onder redacteurschap van ds

Stolk stond en vrij abrupt ophield te bestaan.

Ds v. d. Kwast (Dronten) en ds Van Oene (Zwolle) zijn resp. eindredacteur en redaktiesekretaris.

Het blad zal om de veertien dagen verschijnen.

Utrecht — De gemeente in Utrecht komt van nu af aan voortaan in de middagdienst niet meer samen in de Rehoboth-kerk in Utrecht-Zuid, maar in de Jeruzalem-kerk in Utrecht-Nrd. Beide diensten op zondag vinden dus voortaan plaats in de Jeruzalem-kerk, Troosterlaan om 9.30 en 17.00 uur.

Leerdam — Scriba: C. de Putter, C. Schalijsstraat 1, 4141 EP Leerdam, Tel. 03451-4007.

Kand. W. Janse — Nieuw adres: Jhr. Mr. G. W. Molleruslaan 9, 7316 AN Apeldoorn, tel. (ongewijzigd) 055-216350.

Ds Louwerse — Nieuw adres Ds

Louwerse: Waal 12a, 2967 ES Lange-rak (ZH), tel. 01843-1232.

Rektifikatie — In het artikel „op gespannen voet leven...” in Opbouw van de vorige week is een vervelende fout geslopen, waardoor de bedoeling van wat betoogd wordt totaal verkeerd overkomt.

In de rechterkolom bovenaan staat nu dit: „Het gaat om die éne mens. De mens, die door het geloof niets liever doet wil dan te leven naar de wet der zonde, die een dwingende macht uitoefent in mijn leven.”

Er moet dit staan: „Het gaat om die éne mens. De mens, die door het geloof niets liever doet wil dan te leven naar de wet van God, die daar ook van harte plezier in heeft. Maar; zegt de apostel, deze wet van God heeft een boze dubbelganger, de wet der zonde, die een dwingende macht uitoefent in mijn leven. Zo wordt het leven van een mens uit elkaar gescheurd. Zo is een mens vaak innerlijk verdeeld.” J. Bouma

Bij de aanvang van het 5e studiejaar belegt het Bestuur van de Stichting **NEDERLANDS GEREFORMEERD SEMINARIE** met de Samenwerkende Kerken

een samenkomst

op vrijdag, 19 september, 's avonds om half acht, in het kerkgebouw te Schiedam, Westvest 30.

De bijeenkomst zal onder leiding staan van de voorzitter van het Bestuur van de Stichting, Ds. L. W. G. Blokhuis, die spreken zal over „Is Schriftkritiek een onschuldige zaak?”

Ds. A. H. Algra, docent Nederlandse kerkgeschiedenis, zal spreken over „Opleiding in benarde tijden” en Ing. J. Eikelboom, lid van de Raad van Toezicht en Advies, over „Reformatorisch onderwijs”.

De samenkomst wordt gesloten door Ds. Joh. D. Janse van 's-Gravenhage, die voorgaan zal in gebed voor het werk van het Seminarie en voor allen, die daarbij betrokken zijn.

Na afloop wordt gemeenschappelijk koffie gedronken.

Alle belangstellenden zijn hartelijk welkom.

„Niemand van ons leeft voor zichzelf alleen, en niemand van ons sterft voor zichzelf alleen. Als we leven, leven we voor de HEER, en als we sterven, sterven we voor de HEER. Of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de HEER,”

Romeinen 14 : 7 en 8

Na een gezegend leven van 83 jaar is heden in de Heere gestorven, verwachtende de opstanding ten leven, mijn lieve man, onze vader, pleegvader, oom, opa en zwager

BARTUS TELDER

em. pred. van de Ned. Geref. Kerk te Breda.

Bilthoven, Elst (Gld.),	H. Telder-van Arum Liesbeth van der Toorn-Telder Jan van der Toorn
Amsterdam,	Ankie Koeberg-Telder Willem Koeberg
Utrecht,	Kees Berg Marietje Berg-Janse
Elst (Utr.),	Henk Berg Olga Berg-Rook
Tiel,	Marry Berg-Meester
Barneveld,	Jaap Berg Ineke Berg-Bottelier
Tiel,	Bert Berg Tonny Berg-Rook en kleinkinderen
Haarlem, Utrecht,	M. E. Telder-van Buuren A. Telder-Marree
Bilthoven,	E. H. Berkhout-van Arum J. Berkhout
Haarlem,	C. van Arum-Koster

Bilthoven, 27 augustus 1980

„d'Amandelboom”,
Noord-Houdingelaan 82-27

„Houdt uw voorgangers in gedachtenis, die het woord Gods tot u hebben gesproken; let op het einde van hun wandel en volgt hun geloof na".

Hebr. 13 : 7

Met ontroering nam de raad van de Nederlandse Gereformeerde Kerk te Bilthoven kennis van het bericht, dat

Ds B. TELDER

op 83-jarige leeftijd in zijn Heer en Heiland is ontslapen.

Onze gemeente gedenkt met dankbaarheid de periode vanaf 1964, waarin hij, samen met zijn vrouw, als bewoner van „d'Amandelboom" onder ons verbleef, en nog op veel zondagen voor ons het Woord mocht verkondigen, dat hem zo lief was en waaruit hij blijmoedig leefde.

Trooste de Here zijn vrouw en kinderen met Zijn rijke beloften.

Namens de kerkeraad,
Ds C. v. Leeuwen, praeses
G. Schoonbeek, scriba

Bilthoven, 27 augustus 1986

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw",
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen",
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan, 71,
2104 VC Heemstede, tel.
023-285825.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

wij waren in oeganda...
een land, verscheurd
en ontredderd...

een land dat hongert...
een land vol wezen...

adopteer daarom
zakaria lokiroy,
of edward namatiti,
of damali wamukanza...

snelle hulp is dubbele hulp
bel onze secretaresse nu!
03443-2079 b.g.g. 03449-1659

aanvullende hulp in india
is ook mogelijk
voor een bedrag van
f 25.— per kind per maand

is f 55,— of f 25,— per maand
voor u een bezwaar, doe het dan samen met anderen

stichting

redt een kind

secretariaat: dr guépinlaan 23 - 4032 nh ommeren (gld.)
postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind te zwolle
bank: raiffeisenbank zwolle, rek.no. 37.73.32.860

**GEEFT UW ADVERTENTIES
SCHRIFTELIJK OP**

Uiterlijk tot dinsdagmorgen, 10 uur, dient het materiaal in ons bezit te zijn.